

Usuteaduse instituut ja Tartu teoloogia akadeemia ühinesid

Allakirjutatud lepingu kohaselt jätkatakse alanud õppeaastast ühe koolina kahes linnas.

Mis juhtus Tarvastus 25 aastat tagasi

Ärakeelatud muinsuskaitsepäevadest kirjutab Eenok Haamer.

Hiiumaa kutsub külla

EESTI KIRIK

www.eestikirik.ee

Eesti Evangeelse Luterliku Kiriku ajaleht
5. september 2012 Nr 34 (1127)

Hind 0.64 €

Tänuks ingeri memmedele mõeldes

Kellegi saatuse raskust on võimatu kaalukausil mõõta, ent kerge ingerisoomlastel pole olnud. Kui enne II maailmasõda oli Narvas soome-rootsi Mikhli kirik, siis pühapäevast kannab Aleksandri koguduse väike kirik püha Miikaeli nime.

Võõrast tervitab Narvas oma-moodi maailm. Hilisõhtust saabuvat võtab vastu väljasurnud linn, kus tundub raske olevat taksoiki leida. Ent läheb õnneks ja üsna vähesel rahal eest saab reisiline soovitud paika. Taks on üks, sõida kuhu tahes. Taksomeetrit siin ei tunta. Kogudusemaja juurde jõudnud, kõlab juhi suust selgitus: «Aa, eta muzõkálnaja škola.»

Õigus tal on, ka neid päevi on see saja-aastane hoone oma eksistentsi jooksul näinud. Siinkohal ongi paslik meenu-tada peapiiskop **Andres Põderi** sõnu pühapäevase inglite teenistusel (õigeusu kirikus kutsutakse jumalateenistust ka nii), kus ta ütles, et talle meeldib kuulata raadiosaadet «Aja jälg kivis». Ka saja-aastane kogudusemaja ja poole sajandi vanune kirik, mille aastapäevi pidulikult tähistati, peegeldavad oma aega.

Järjepidevusele rõhudes

Kui Aleksandri koguduse õpetajalt **Villu Jürjolt** küsin, miks nende väike kirik just peagi-lile pühitsetakse, sain vastuseks, et Narvas on ajalooliselt kogu aeg Mikhli kirik olnud ja kogudusel on soov järjepidevust edasi viia. Õpetaja armastab rahvusvahelisi sõnu, seepärast kannab koda püha Miikaeli nime.

Lõplik selgus tuli aga jumalateenistusel õpetaja Jürjo jutlust kuulates. Aastal 1805 pühitseti Narvas soomlaste ja rootslaste pühakoda Narva Mikhli kirik, mis viimases sõjas hävis. Paljud ingeri memmed, kes noil aastail kodust kaugele viidi, võtsid suurräti sees kaasa leivapätsi kõrval ka Piibli. Just nendele memmedele ja omaaegsele vaimsusele mõel-

Ingerlane Vladimir Batuhin, kes Narva koguduses kümme aastat soomekeelseid jumalateenistusi pidanud, on koos koguduse kaua-aegse esimehe Ülo Korjusega altariruumi jumalateenistuseks valmis seadnud.

RITA PUIDET

Paljud ingeri memmed võtsid suurräti sees kaasa leivapätsi kõrval ka Piibli.

des saigi kirik endale nime.

2. september on Narva luteri koguduses olulise tähtsusega päev: 50 aastat tagasi oli toonane õpetaja **Elmar Kull** sunnitud võimude survele alluma ja Suurkiriku riigile andma. Vastu saadi kunagise elektrijaama hoone, mida praegugi linnast raske üles leida. 2. septembril sada aastat tagasi õnnista-

ti Narva Peetri koguduse koolimaja, mis 1930ndatel ehitati ümber kogudusemajaks ja tagastati 1998. aastal Narva luterlike koguduste õigusjärglasele Aleksandri kogudusele.

Ingerlaste pidupäev

Jumalateenistuse alguseks kogunes väike remondiseisus kirik rahvast täis. Pole tähtis, et ettevõtetud töödega päris valmis ei saadud. Gustav-Adolf-Wergi 9600eurose toetusega lammutati osa hoonest maatas, valati uus vundament ja ehitati uuesti üles.

Nüüd helendas kooriruum oma kauni altariga igale kirikulisele vastu ja täitis nad rõõmu-

Narva väike kirik

- 2. septembril 1962 anti koguduse kasutusse vana tööstushoone.
- Kirikut remonditi 1993.
- 2. septembril pühitseti kirik pühale Miikaelile.

Kogudusemaja

- 1892 hakati koguma raha Peetri kooli ehituseks.
- 2. septembril 1912 koolimaja õnnistati.
- Majas on tegutsenud erinevad koolid.
- Tagastati Aleksandri kogudusele 22. septembril 1998.

ga. Ja jumalasõna, mida jagasid peapiiskop Andres Põder, koguduse abiõpetajad **Vladimir Batuhin** ja **Oleg Sevastjanov**, õpetaja **Villu Jürjo**, külalisvaimulikud ingeri kirikust **Pasi Hujanen** ja praost **Pavel Krõlov**, liigutas iga kirikulise meeli, olgu ta mis tahes rahvusest. Eesti, soome ja vene keeles peetud teenistusest sai igaüks osa.

Lisaks pühitses peapiiskop kiriku uue oreli, millel oli samuti jumalateenistusel kanda märkimisväärne osa. Mängis sellel koguduse organist **Tuuli Jürjo** tuntud headuses, aga kirikuliste tähelepanu köitis nooruke õpilane **Andres Narusoni** etteaste.

Päeva tähtsust ingerlastele rõhutas omavahelises vestluses Pasi Hujanen, märkides juba Elmar Kulli teenimise ajal Narvas peetud soomekeelseid jumalateenistusi.

Sellelgi jumalateenistusel laulis ingerisoomlaste seltsi koor ja seltsi juhatuse esinaine **Helle Kuldsepp**, kes seitse aastat on kooris laulnud, tunistas, et jumalateenistus oli tema jaoks täiesti eriline, sest esimest korda sai ta osa armulauast. «Olen väga rahul, kõik oli väga ilus, südamlik, seejuures suursugune,» ütles ta.

Pidupäev jätkus veel pikalt kogudusemajas aktuse, pidukõnede ja muusikaga.

RITA PUIDET

Instituudi pere sammub kirikust kooli.

TIIU HERMAT

Vana kooli uus algus

Meie kiriku kõrgkool usuteaduse instituut alustas 66. õppeaastat traditsioonilise jumalateenistusega **Tallinna Püha Vaimu kirikus**.

Teenisid rektor **Ove Sander**, dekaan **Randar Tasmuth** ja õppejõud **Marko Tiitus**. Esimest korda kooli ajaloos aga mindi jumalateenistusele ühises protsessioonis.

Avakõnes tõdes rektor, et kui veel aasta tagasi olid suured kahtlused, kas kooli on ikka vaja, kas on neid, kes tahaksid tulla õppima, siis seekordne sisseastujate arv ületas kõik ootused. Omanikke ootas 26 õpinguraamatut. Nii palju esmakursuslasi rektori mäletamist mööda pole kunagi olnudki. Õppidathtajaid jätkus kõikidesse rakenduskõrghariduse ja magistriõpingute rühmadesse.

Randar Tasmuth rääkis mõistujutu «Neid oli 100», millega pani kõigile südamele, et märkaksime oma kaas-

õppureid, kui neil on raske, kui nad kipuvad nõrkema ja maha jääma, aitaksime püsida neil joone peal, et kõik alustanud ka võiduka lõpuni jõuaksid.

Tervitus- ja julgustussõnad peapiiskop **Andres Põderilt**, üliõpilaste esindajalt **Urmas Karileidilt** ning Tartu teoloogia akadeemiast **Siimon Haamerilt**, kes ka ise alustab instituudis magistriõpinguid.

Aktuse lõpul pandi alus ühele uuele traditsioonile. Nimelt ütles rektor, et instituudil pole seni olnud oma hümn, kuigi Tallinna Püha Vaimu koguduse õpetaja **Gustav Piiri** sõnul mitteametliku hümnina oli mingil perioodil kasutusel koraal «Et ärka, Vaim» (KLPR 245). Kuid just selles koraalis on ilmekalt kajastatud instituudi missiooni – valmistada ette töötegijaid Issanda põllule. Nüüdsest on instituudi hümniks selle koraali kolm esimest salmi.

TIIU HERMAT

31. augustil avati Väätsa tehisjärve lähisel Tauno Kangro skulptuur «Külvaja». MTÜ Külvaja ja Eesti Rukki Seltsi eestvõttel valminud kuju jäädvustab mullu lõikuskuul lahkunud Endel Liebergi mälestust. Teenekas põllumees ja ustav risitiinimene Endel Lieberg saanuks 28. augustil 85aastaseks. Mälestus- hetkel Sillaotsa kalmistul kõneles ja skulptuuri õnnistas õpetaja **Andres Tshumakov**.

VAHUR KUKK

Kiida, mu hing, Issandat, ja ära unusta ainsatki tema heategu! (Ps 103:2)

On, mille eest olla Jumalale tänulik

Augustikuu lõpp ja septembrikuu algus on meie kiriku hariduselule olnud väga õnnistusrikkad. Esmalt mainiksin meie kiriku esimese kooli, Tallinna toomkooli taasavamist. Tõsi, Jumala armust alustasime koolitööga Vanalinna hariduskollegiumi Püha Miikaeli kooli juures juba läinud õppeaastal, kuid iseseisva koolitusloa saime paari päeva eest.

See on Jumala õnnistuse ja ühiste suurte jõupingutuste vili. Eriti tahaksin tänada Egle ja Urmas Viilmat, kelle riskivalmidusel, usul ja pühendumisel on olnud juhtiv roll Eesti vanima haridustempli taastamisel. Eks see ole tööpoolest ime, et 13. sajandi teises pooles avatud ja viimase sõja eel suletud õppeasutusel on taas osa Eesti ja EELK hariduselusel.

Ka usuteaduse instituudist on häid uudiseid. Kuivõrd olen ise olnud seotud vaimulike koolitusega, siis alustan pastoraalseminarist. Jumala armust olen võinud seminaris töötada ligi viisteist aastat. On olnud palju õpetamist, aga eelkõige ikkagi õppimist. Usun, et nende aastatega olen hakanud paremini aru saama meie vaimulikest ning ajast ja olukorrast, kuhu Jumal meid on asetanud teenima. Kuid nagu teame, on igaks asjaks oma aeg. Nii on ka minu aeg seminaris ümber saanud.

Olen Jumalale väga tänulik ja rõõmus, et pastoraalseminar on leidnud endale uue juhataja. Alates 1. septembrist juhib pastoraalseminari ja EELK vaimulike koolitust piiskop Einar Soone. Tahan teda südamest tervitada ning soovida talle jätkuvat armastust, kannatlikkust ning tarkust selles teenimises. Samuti tahan soovida rohket Jumala õnnistust Liina Sanderile, kes jätkab oma tööd seminaris assistendina. Olen veendunud, et meie vaimulike koolitus on väga heades kätes.

Veel usuteaduse instituudist. Suur rõõm oli ka sellesügisest vastuvõtust. Avaaktusel andsime õpinguraamatud 26 uuele üliõpilasele. Kui lisada veel need, kes astusid sisse aasta alguses, ning ka mõned oma õpingute taastajad, siis ulatub immatrikuleeritute arv pea 40ni. See on meie oludes väga suur arv ega ole sugugi enesest mõistetav.

Üks minu viimaste päevade suurimaid elamusi oli meie instituudi tavapärase lõunapalvus, kus me nägime tõsiselt vaeva, et usuteaduse instituudi kabelisse ära mahtuda. Palun Jumalalt armu endale ja meile kõigile, et me ei hakkaks seda pidama oma töö tulemuseks, vaid annaksime kogu au Jumalale. Tõesti, tänu talle, et tema kutse ei ole lakanud ning et ka tänava suur hulk mehi ja naisi on tulnud ennast Issanda tööks ette valmistama.

Ja veel millestki, mille tähtsuse ja tähenduse mõistmine võib veel aega võtta. Jumala armust allkirjastasid kaks kõrgkooli, EELK usuteaduse instituut ja Tartu teoloogia akadeemia esmaspäeval Tartu Ülikooli-Jaani kirikus liitumislepingu. Vaatamata sellele, et TTA-l on iseseisev õpetamise õigus 31. juunini 2013, on ühinemine nüüdseks juba kindlad vormid leidnud. Kõige olulisem on vaieldamatult see, et UI-l ja TTA-l on rakenduskõrghariduses ühine õppekava.

Usuteaduse instituudi Tartu teoloogia akadeemias alustas oma õpinguid kuus üliõpilast, rõhuasetusega hinge hoiul. Ühine oli meie avaaktus ning ühised on õppejõud. Tahan väga loota, et see liitumine ja arusaam tihedama lõimumise ja koostöö vajadusest teoloogilise hariduse alal võiks olla julgustuseks teistele kiriklikele õppeasutustele oma tulevikuplaanide kujundamisel.

Võime minna edasi, Jumala abiga ja üksteist toetades. Olgu meie elud ja tegemised kantud ühistel eestpalve kätel.

OVE SANDER,
usuteaduse instituudi rektor

Jänesekõrvadest ja talumise anatoomiast

URMAS PETTI,
Eesti Kiriku kolumnist

Kaks linnastunud briti musliminoort väisavad oma püha võitluse tarvis vahendite hankimiseks sugulasi Pakistanis.

«Mis su onu oma jänesega on teinud?» küsis üks.

«Need on kanad,» vastab teine. «Kui need oleksid jänesed, peaksid neil pikad kõrvad olema.»

«Allahi nimel, sellest ma ju räägingi!»

Jättes kõrvale arutluse usulis-kultuurilise tausta mõjust tege- likkustajale, võib selle loo puhul küsida: kas paljukirjutud läänelik liberaalne relativistlik pluralism sunnib ütleva, et tegelikult on mõlemal mehel õigus? Kui nii arvatakse, siis ei olda sellest meie- gi ühiskonna aluseks olevast filo- soofiast päriselt aru saadud. Erinevate vaatenurkade eluõiguse tunnustamine ei tähenda kumbagi: ei seda, nagu oleks viimselt igäihel õigus oma tööle, ega seda, nagu poleks tõde olemaski.

Kiriku olukord selles pluralistlikus ühiskonnas on siiski keeruline ning mitmed nähtused tekitavad jätkuvalt tuliseid arutelusid.

Viimase aja teoloogilises erialakirjanduses kohtab väljendit «kristlased väljaspool kirikut». Selle all peetakse silmas mitte üksnes erinevaid kriitilisi rühmitusi, vaid ka Põhja-Ameerikas üha populaarsemaks muutuvaid virtuaalseid, s.t üksnes internetis eksistee-

MERILLE HOMMIK

rivaad kogudusi ja kirikuid.

Muidugi pole midagi uut väites, et inimene võib Kristusega kohtuda ka väljaspool kirikut. Nii nagu on võimalik, et kirik hülgab/salgab Kristuse (minnes näiteks kompromissidele riigivõimuga) ja usklikul polegi enam muud teed pääsemisele kui kirikust välja pääsemine. Aga küsimuseks jääb, kui suure autori- teedi võib omistada isiklikule usule ja veendumustele, vastan- dades neid institutsioonile?

Teine üha enam peamurdmist valmistav nähtus on usk- matus, niivõrd kui see ei määratle end ateismina. Vähemalt mitte säärase ateismina, mida kultuurikriitik Mihkel Kunnus nimetab antropoloogiliseks kanapimeduseks (pidades silmas kaasaja kõmulisemaid «valgus- tajaid» nagu Richard Dawkins, David Mills või Daniel Dennet).

Meeldib see meile või mitte, ajalooliselt kuulub religioon sarnaselt kultuuri või hügieeniga inimese juurde. Mis tähendab, et isegi sekulaarne ehk uskmatu- na määratletud ühiskond ei pea ilmtingimata olema usuvastane.

Kanada filosoof Charles Taylor väidab: «Ma usun, et üks meie põhilisi raskusi nende

probleemidega tegelemisel on, et me kasutame vale mudelit, mis ikka veel valdab meie mee- li. Me arvame, et sekularism [...] tegeleb riigi ja religiooni suhtega; tegelikult on sel tege- mist demokraatliku riigi (õige) vastusega erinevustele.»

Demokraatliku ühiskonna üheks tunnusjooneks on see- ga põhimõtteline erinevuste tunnustamine. See ei saa meile meeldida, kuna, olgem ausad, iga inimese jaoks tundub ainu- mõistlik, kui teised arvaksid as- jades täpselt samamoodi kui tema. Demokraatiat saab üks- nes taluda, välja kannatada. Ka selles mõttes on demokraatia kõige viletsam ühiskonnakord ja samas mõttes on kõik ülejäänud veelgi talumatamad.

Kirikus on talumisvõimet ikka vooruseks peetud. Kl 3:12-13: «Rõivastuge siis nagu Jumala valitud pühad ja armastatud südamliku kaastundega, lahkuse- ga, alandlikkusega, tasadusega ja pika meelega, üksteist taludes ja üksteisele andestades, kui kel- legi on teise vastu kaebust.»

Tänases poliitikas tähendab erinevuste talumine ehk voorus- likkus erakonnademokraatiat. Parteide õigust eksisteerimise-

» **Tänases polii- tikas tähendab erinevuste talumine ehk vooruslikkus era- konnademokraatiat.**

le ja oma vaadete levitamisele ei saa panna kahtluse alla. Kuigi saab kahelda nende konkreetsetes programmis või üksikutes argu- mentides.

Kirik pole mõistagi erakond, ent samas pole ta muust ühis- konnast lahus. Ka kirik taotleb sarnaselt erakondadega ühist hüve, mis ei tarvitse lihtsalt kok- ku langeda nende poliitiliste ja majanduslike hüvedega, mille poole viimased püüvad. Ent eri- nevuste talumine (kristliku) voo- rusena võib tähendada sedagi, et kui sõnavabaduse hulka arva- takse õigus loopida geiparaadi (kasvõi verbaalsete) tomatitega, siis kuulub sinna ka õigus kiri- kus punkpalvuse pidamiseks.

Ameerika religiooniteadlane José Casanova on ühes hiljutises uurimuses välja toonud, et 19. sajandil oldi USAs üsna üldiselt veendunud, et roomakatoliikla- si pole nende usuliste vaadete tõttu võimalik demokraatlikku ühiskonda integreerida. Vaenu- likkust süvendas seegi, et paljud kodumaalt põgenenud ida- või lõunaeurooplased polnud kui- gi innukad inglise keele oman- damisel, nende kalduvus moo- dustada suletud kogukondi ning loomulikult nende ähvardavalt kõrge iive. Kõigi nende erine- vuste talumine tundus võimatu. Suhtumine neisse oli seega üsna sarnane praeguse suhtumisega muslimitesse.

Tõele au andes tuleb ent isegi liberaal-relativistlikult arutledes tunnistada, et vähemalt katoliik- laste osas eksiti. Või soovib keegi vastu vaielda?

Koormuse all on sõna «usklik»

VOOTELE HANSEN,
Tallinna Kaarli koguduse juhatuse esimees

Mitmel korral olen mõelnud, miks siis, kui keegi kasutab avalikus esinemises või väitluses ris- tiinimesele omast sõnavara, on arutelu häiritud ja liig sageli rää- gitakse üksteisest mööda.

Olen poliitikas osalenuna tä- heldanud, et kui partei, organi- satsiooni või brändi nimes esi- neb sõna «kristlik», võib see valijaskonna arvukat osa eemale peletada. Nentides seda kui tõsi- asja, peab olema järjekindel - et kui juba osaleda erakonnas, kan- dideerida kuhugi, siis tahad kõik võimalikud hääled kätte saada.

Kui otsida põhjust, miks nii kujunes, siis ülemaailmse ilma- likustumise taustal aitasid Ees- tis usklikule negatiivset varjundit

Vältimaks niisuguseid negatiiv- seid hoiakuid, on pragmaatiliselt selge - organisatsiooni nimes või nimetuses ei ole mõtet kasutada sõnu, mis peletavad eemale roh- kem valijaid, kui ligi meelitavad.

Ma arvan, et teatud sõnad eesti keeles on sattunud lisa- koormuse alla, peale põhitähenduse on neil kõrvaltähendus või tähendusvarjund. See võis haka- ta kujunema 19. sajandi lõpus. Veel C. R. Jakobson, kes kritisee- ris tollast rüütelnõuiga seotud kirikut, kasutas usklikke kohta lu- gupidavat sõnastust, kuid uued, rahvusliku ärkamise järgsed ar- vamusliidrid, nagu ajakirjanik Vilde, ühiskonnategelane Tug- las ning paljud teised edaspidi, kirjeldasid usklikku inimest vei- di naeruväärsena. Meenutagem, et isegi Asutava Kogu esimene koosseis oli usuõpetuse vastane.

Kui otsida põhjust, miks nii kujunes, siis ülemaailmse ilma- likustumise taustal aitasid Ees- tis usklikule negatiivset varjundit

lisada erinevate vagadusviiside viljelejate erimeelsused ja ükstei- se süüdistamine valevagaduses.

Kristlastegi seas oli ajaloost päritud vaenu (vt nt «Uut lau- luraamatut», mille eessõnas veel materdati katoliiklasi, kui- gi kolmekümneaastasest sõjast oli möödas 250 aastat). Järgne- valt saabus aeg, kus võõras võim usu- lule tõrjus, kasutades propa- gandas ka varem erinevate liiku- miste omavahelist kriitikat.

Nüüd ongi käes suhtumine, kus kristlike organisatsioonide soove olla nähtaval ja mida- gi teha tõlgendavad paljud järje- kordse soovina haarata võimu ja saada riigilt raha ning leiba oma vaimulikele. Samas teadmised usu- lule ja kiriku kohta on sage- li segi kui puder ja kapsad, kuid ega seda pole ka kusagil õpitud.

Leidub inimesi, kes ütlevad: ma küll usun Jumalat, aga usklik ei ole. Peale selle veel need, kes väidavad, et ei usu isikulist Juma- lat, küll aga väge, vaime jms. On

jõutud keelelisse ja loogilisse vas- turääkivusse. Ametlikus keeleka- sutuses eelistatakse sõnale «usk» sõna «religioon».

Rahanduses kasutame meel- sasti sõna «krediit», tähelepanu- ta jättes, et see pärineb ladina sõnast, mis tähendab «uskuma» (*credo*). Budistlik kirjandus eelis- tab ärganu asemel sõna «virgu- nu», võib-olla soovist hoida vahet kristlike äratusliikumistega. Ka eesti keele instituudi inter- netis olev sünonüümisõnastik annab ärganule järgmised süno- nüümid: usklik, jumalalaps, usu- mees, kirikuinimene, päästetu.

Ega siin midagi teha olegi, sugupõlvede vahetudes võivad hoiakud muutuda. Praegu para- ku peavad kristlased oma kuu- lutuses sageli valima, millal kõ- neldes nimetada Jumalat või Kristust, kui tahavad, et sõnumit ka vastu võetaks, mitte kõrvu kohe lukku ei panda. Jällegi tu- leb olla vagam kui tuvi ja kava- lam kui madu.

Naisteoloogid peavad plaani

Kuidas rakendada muutustest tulenevaid võimalusi ühiskonnas ning konkreetsemalt kirikus, sellele temaatikale keskenduvad 3.-10. septembrini naisteoloogid oma kokkusaamisel Tallinnas.

Tegemist on Saksamaa Kurhessen-Waldecki maakiriku partnerkirikute naisteoloogide korralise konsultatsiooniga, mida korraldab Ühendus Naised Teoloogias (ÜNT). Ühenduse juhatuse esinaine õp **Hedi Vilumaa** vahendab Eesti Kirikule, et alates sajandi algusest korraldab Kurhessen-Waldecki maakirik oma partnerkirikute naisteoloogide kokkusaamisi ehk konsultatsioone, mida peetakse koostöös kirikute piiskoppide konsultatsioonidega. Alates 2004. aastast võtavad nendest erinevates riikides toimuvatest koosviibimistest osa ka EELK naisteoloogid ning tänavu avanes Eestile võimalus asuda võõrustaja rolli.

«Kahtlemata on see suur vastutus, aga ka väga hea võimalus tutvustada meie maad ja kirikut, andes samal ajal oma panuse mitme kirikuelu aktuaalse teema lahendamisse,» kinnitab Hedi Vilumaa, selgitades, et külalistele korraldatakse lisaks koosviibimisele Tallinnas ka ringreis mööda Eestit, muu hulgas külastatakse Haapsalu, Risti jt kogudusi.

Konsultatsiooni teemat «Muutustest tulenevad võimalused kirikus ja ühiskonnas» kommenteerides nimetab õp Vilumaa probleeme, mis häirivad igapäevast kirikutööd ning ootavad lahendamist. Ta toob esile kiriku liikmeskonna vananemise ja vähenemise ning vaimulike vähesuse, samuti nimetab ta teemasid, näiteks kiriku majanduslik toimetulek, naiste ordineerimine ja homoseksuaalsus kirikus, mis ootavad fookusesse võtmist.

Kui suured võivad olla kompromissid ja mis on nende hind ehk kuidas jääda kirikuks nii, et säilib toimiv side ühiskonnaga, sõnastab Hedi Vilumaa võtmeküsimuse, millega naisteoloogid käesoleval nädalal tegelevad. «Üheskoos viie maa naisteoloogidega püüame mõtestada oma igapäevaelu ja -tööd Eesti, India, Lõuna-Aafrika, Namiibia ja Saksamaa kirikutes,» kinnitab Hedi Vilumaa.

NÄDALA RINGVAADE

Et tee oleks õnnistusrikas

Vahel algavad sündmused mõnest esmalt tühisest seigast või kokkulangevusest, kuid võivad võtta ettenägematu ulatuse ja kontrolli alt väljuda või põhjustada koguni katastroofi. Edgar Hilsenrathi satiiriline romaan «Nats ja juuksur» tõi meelde, et palju varem kui 1. september teadmispäevaks või üleilmseks rahupäevaks kuulutati, said sellel päeval alguse õuduste aastad.

Päris algus jäi varasemasse aega. Berliinis elav juudi kirjanik kirjeldab seda lõikavalt otsekoheselt: «Meie, Uus Saksamaa, eemaldasime nad võtmepositsioonidelt ja riigiameteist, ajasime neile tublisti hirmu nahka, /---/ neid mõnitati avalikult pressis, raadios, filmis. /---/ Juudid said tänaval peksa ega tohtinud kaevata. Juute vahistati mingil ettekäandel ja nad kadusid mõneks ajaks või alatiseks.»

Rahu saabus maailma kuus aastat ja üks päev hiljem. Kuidas uskumatuna tunduv tapamasin käivitus, koges lapsepõlves Ukrainas juudi getos elanud mees omal nahal. Kogu sündmuste ahelat jälgides on toimunust elik II maailmasõjast palju õppida. Eks leidnud selle juhidki ajaloost eeskujusid ja paraku on ilmas ikka olnud kaasajooksikuid, kelle otsustusvõime tee valikul piiratuks jääb. Küsimus on, mille ja kelle huvides ning kuidas õpitut rakendada, missugune tee valida. Samu mõjutusvahendeid kasutades võib ju eesmärk olla üllas ja jõuda õnnistusriikka tulemuseni.

Kõigi teede algus on koolitee. On vaja koolitarkust ja jumalikku tarkust, et teha elus oma valikuid ja teisi teenides elada õnnelikku elu. Teadmispäeval mõtlesime ka meie kiriku kunagisele ülemkarjasele Hugo Bernhard Rahamäele, kes esimesena kaitses loodud Eesti vabariigis doktoridissertatsiooni ja suri märtrina 1. septembril 1941. aastal.

RITA PUIDET

Ülikooli 1, 51003 Tartu **Telefonid:** 733 7790, 5743 0227
Faks: 733 7792 **E-post:** ek@eelk.ee **Koduleht:** www.eestikirik.ee

Väljaandja SA Ajaleht Eesti Kirik, registrikood 90007336, nõukogu esimees Jüri Ehasalu (juri.ehasalu@eelk.ee)
Toimetuse kolleegiumi esimees: Mihkel Kukk (mihkel.kukk@eelk.ee)
Peatoimetaja: Sirje Semm (sirje.semm@eelk.ee) **Teoloogiline konsultant:** Kaido Soom
Tegevtoimetaja: Liina Raudvassar (liina.raudvassar@eelk.ee)
Toimetajad: Rita Puidet (rita.puidet@eelk.ee), Juune Holvandus (juune.holvandus@eelk.ee),
Keeletoimetaja: Sirli Lember (sirli.lember@eelk.ee) **Reporter:** Tiit Pikkur (tiit.pikkur@neti.ee)
Küljendaja: Salme Uustare (salme.uustare@eelk.ee)
Kodulehe administraator: Helena Semm

Üksteist hinnates edasi

Usuteaduse instituudi ja Tartu teoloogia akadeemia liitumislepingu allkirjastamise tänujumalateenistus algas täpselt 3. septembri keskpäeval Tartu Jaani kirikus lauluga «Kiida nüüd Isandat, minu süda».

Samal ajal kanti kiriku peaksest sisse EELK ja teoloogia akadeemia lipp.

Algusliturgiat ja pihti juhatas ühendkõrgkooli rektor **Ove Sander**. Ta ütles: «Mõelgem pihil ka nn akadeemilistele pattudele - enese institutsiooni paremaks pidamisele, teiste kritiseerimisele ja koostöövõimetusele. Palugem, et näeksime hoopis ennast kriitilisemalt ja teisi paremas valguses. Selline hoiak sillutab tee mõttekaks koostööks.»

Jutustas **Eenok Haamer**, lähtudes 2Ms 14:14: «Issand sõdib teie eest, aga teie vaikige.» Inimestele näib, et nemad ise on millegi eest võidelnud, midagi korda saatnud, aga tegelikuses võib olla vaid võimalik vaikida ja oodata lahen-dusi. Ta jätkas: «Korraga oli mere põhjas tee Iisraeli rahva ees ja vetest müürid kahel pool. Kui me läheme julgelt edasi Jeesusega, siis me ei kahetse.»

Orelil mängis **Jaanus Torrim**, armulauda jagas peapiiskop **Andres Pöder**. Järgnes ühinemislepingu allkirjastamine; alla kirjutasid Andres Pöder, Ove Sander, Eenok Haamer ja MTÜ TTA juhatuse liige **Siimon Haamer**.

Õpetaja Eenok Haamer ütles rõõmsalt: «TTA on välja kasvanud igatsusest rääkida rahvale, kuidas Jumal armastab meid, et rahvas mõistaks ja võiks alles jääda.

Kahe rektori, Eenok Haameri ja Ove Sanderi ajalooline käepigistus. NAATAN HAAMER

Ühinemine tähendab, et olakse valmis koos edasi minema.» See on praegu parim plaan, et teenida rahvast ja kogudusi.

Tervitusi ütlesid haridusministeeriumi esindaja **Mart Laidmets**, TÜ usuteaduskonna dekaan **Riho Altnurme**, EMK teoloogilise seminari rektor **Mee-li Tankler**, EEKBKL kõrgema usuteadusliku seminari rektor **Margus Kask** ja Väliis-Eesti piiskopkonna esindajana **Ago Ets**.

Ette loeti EBSi rektori **Arno Almanni** ja KVÜÖA kõrgema sõjakooli ülema **Mati Tikerpuu** saadetud tervitused. Tänapalves oldi Eenok Haameri ja Ove Sanderiga. Lõpetuseks lauldi ühiselt «Et ärka, Vaim».

Läbirääkimised kahe kõrgkooli liitmisel on kestnud 2012. aasta algusest ja sisuline liitumine jõuab lõpule 1. juuliks 2013. Raske on olnud otsus rakendusliku kõrgkooli staatusest ja sellest, kuidas liita kahte õppekava. Koostati täiesti uus õppekava, mille kinni-

» See on praegu parim plaan, et teenida rahvast ja kogudusi.

tas haridusministeerium.

Sisuliselt nii Tallinnas kui Tartus algab õpe teoloogiast ning vastavalt edasisele suunale lisandub süvendatult teoloogia või hingehoid.

Valikus on endiselt neli magistriõppe suunda: teoloogia, religioonipedagoogika, diakoonia ning kristlik kultuurilugu. Endiselt valmistatakse ette vaimulikke EELK-le, muidugi ka ilmaliku elu vajadusteks.

Akadeemia jätkab tegutsemist Tartus usuteaduse instituudi osakonnana, keskendudes hingehoidjate koolitamisele, mis on olnud seal üks olulisi õppe-suundi.

1946. aastal asutatud usuteaduse instituut on Eesti vanim erakõrgkool. TTA asutati 1992. aastal rakendusliku erakõrgkoolina.

JUUNE HOLVANDUS

Maarja medali saab skulptor Mati Karmin

Tallinna piiskopliku toomkoguduse nõukogu otsustas 2. septembri koosolekul, et annetab Maarja medali ja koguduse aasta kultuuripreemia skulptor Mati Karminile.

Toomkoguduse õpetaja **Urmas Viilma**, kellel statuudi kohaselt on õigus Maarja medali ja kultuuripreemia kandidaat koguduse nõukogule esitada, iseloomustab Mati Karminit peene ühiskondliku närvi ja väljakujunenud väärtusmaailmaga inimesena, kelle loomingut iseloomustab hea keskonna- ja kontekstitunnetus.

«Iga Karmini loodud teos sobib oma kohale nagu detail tervikusse,» kinnitab Viilma, viidates avalikku ruumi rajatud taiestele: «Püha Jüri» ratsamonument Tori kiriku juures, «Suudlevad tudengid», Hugo Treffneri ja Jaan Tõnisoni kuju Tartus, J. W. Jannseni

Kujur Mati Karmin on kauaaegne toomkoguduse liige. ARHIIV

kuju Pärnus ning Marie Underi kuju Tallinnas.

Mati Karmin on Viilma sõnul üks väheseid kaasaja Eesti skulptoreid, kes on andnud oma panuse taasiseseisvumisaja religioossesse kunsti: «Lisaks «Püha Jüri» monumendile on ta valmistanud Tori kiriku altarisenaale suure Ristilöödu kuju ning väik-

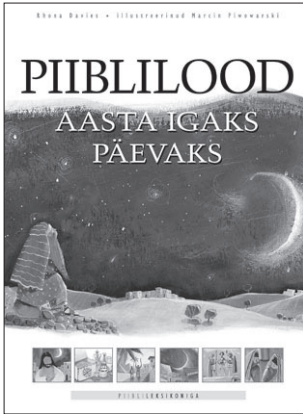
semas mõõdus krutsifikse leidub mitmes Eestimaa kirikus, sealhulgas Tallinna piiskoplikus toomkirikus.»

Mati Karmin on kauaaegne Tallinna toomkoguduse liige, kuulub ka koguduse nõukogusse. Käesoleval aastal annetas vabariigi president talle Valgetähe IV klassi teenetemärgi.

Piiskopliku toomkoguduse kultuuripreemia Maarja medal on asutatud 2000. aastal. Medal koos rahalise preemiaga 1000 eurot antakse isikule, kes on oma tegevusega andnud märkimisväärse panuse Eesti kultuuriellu, süvendanud ja levitanud kristlikke väärtusi ning kelle tegevus on puudutanud otseselt või kaudselt Tallinna toomkirikut.

Mati Karminile antakse Maarja medal üle toomkirikus 9. septembril toompäevade lõpujumalateenistusel.

EESTI KIRIK

Piibel igale eale

Igas eas inimesele on oluline Piibli kättesaadavus, olgu teksti- või pildiraamatuna, filmi või DVD kujul. Tutvus pühakirjaga peaks soovitavalt algama lapseas, aga vähemalt siis, kui huvi tõrkab, peaks olema allikas, kust leida vastuseid.

Rhonna Daviese koostatud ingliskeelse 7-12aastastele mõeldud «Piiblilood aasta igaks päevaks» on Al-lika kirjastus tõlkinud-toimetanud eesti lastele raamatuks, mida julgelt võib soovitada õppematerjaliks, leiab Eesti Piibliseltsi peasekretär **Jaan Bärenson**.

Lähtutud on eestikeelsest piiblitekstist, lisatud tabelid ja sõnastikud toovad lähemale muistseid pühi mõisteid, aidates sisust paremini aru saada. Raamat on illustratsioonidega, selles on seiklusi, ajalugu, luuletusi ja õpetusi, mis sadade aastate jooksul kirja pandud.

Vaimsus ja usk kaitsevad

Spirituaalsus ja religioon loimuvad, kaitstes mõnuainete kuritarvituse eest linnastunud põlisameeriklasi, kirjutas *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse* mais 2012.

USA kaguosa viie suurlinna keskkooli põhjal uuriti indiaaninoorte mõnuainete tarbimishoiakuid, kuivõrd vaimsus ja usk võiksid toimida kaitsva faktorina. Delfi andmetel ilmneb Stephen Kulise juhitud uurimisrühma tulemustest, et kristlike väärtuste järgimine või põlisameeriklaste usukogukonna liikmeks olek seostub vähesema ainetetarbimisega.

Indiaani traditsionaalse vaimsuse ja uskumuste kandja on narkovastasema hoia-kuga. See, kel kokkupuudet nii indiaani kommete kui kristlusega, lähendab kahte maailma, milles linnastunud põlisameeriklane elab.

Sõltuvusest priiks

Alkohol, tubakas, uinuti, rahusti, narkootikum - sellises pingereas ilmub kuri paljudele meist. Sõltuvus tekitab psüühikahäireid. Kolmapäeviti koguneb Tartus MTÜ Hingekeel ruumis Munga 4 tugirühm, kes pakub abi psüühikahäirega sõltlastele. Teavet annab projektijuht **Riina Kenn** tel 5397 1245 või e-postiga riinakenn@hot.ee.

Meretagune asi: muusikas, kunstis,

Mõtlesin hommikul, et asun aegsasti tee. Saab rahulikult lõunapausi pidada. Sõit Tartust Rohuküla sadamasse on aga väga aeganõudev, jõuan vaevalt kümmekond minutit enne laeva väljumist kohale. Tee vonkleb läbi Eesti, saatjaks Põltsamaa kandis alanud vihmasadu, mis Rapla lähistel lausa padukaks muutub, et siis enne sadamasse jõudmist lakata ja päikegi pilveveerest välja meelitada.

Et olin lunastanud e-pileti, on laevale pääs kõigest ühe piiksu kaugusel. Näita vaid piletit lugejasilmale. Mugav!

Laevasõit on tänu uutele alustele muutunud palju kiiremaks. Jõuan vaevalt prae ära süüa, kui juba hakkabki Hiiumaa paistma. Heltermaa sadamas ootab autode rivi mandrile pääsemist.

Helle Nittim on pannud Anna koori helisema.

ARHIIV

Pühalepa kiriku orel heaks

7 km kaugusele Heltermaa sadamast, Suuremõisa külje alla jääb Pühalepa kirik. On pühapäev, esimest aastat peetava Pühalepa muusikafestivali viimane päev. Kirikuksed on pärani, altari ees seisab **Antti Leigri**, kohaliku kooli-lasteaia juhataja, ja loeb jumalasõna. Pühalepa koguduse naiskoori Anna kontsert on jõudnud poole peale. Peab ikka olema heal tasemel koor, kui seda muusikafestivali programmi lülitatakse. Hiljem ütleb dirigent **Helle Nittim**, et paikkonnas on küll mitmeid rahvatantsurühmi, aga laulukoores polegi ja nii nad kutse said. Koor on tõestanud rohkete esinemistega nii kodusaarel, laulupidudel kui ka laulureisidel Soomes, et laulda nad oskavad.

1992. aastal vaid nelja lauljaga alustanud kooris laulab praegu 16 naist. Dirigent Helle Nittim käe all kõlab laul puhtalt ja hingestatult. Koori repertuaaris on põhiliselt vaimulikud laulud, aga ka rahvalaulud, laulud kodust ja kodumaast.

Kui ma juba õhtul Kassaris Säätetirbi poole sõidan, kuulan Klassikaraadiost ülekannet Tallinna Jaani kirikust, kus festivali projektkoor **Ene Salumäe** (orel), **Tõnu Jõesaare** (viola da gamba) ja **Robert Staaki** (theorb) kaastegevusel esitas Hollandi tippdirigendi **Jos van Veldhoveni** dirigeerimisel saksa helilooja H. Scheini teose «Israelis brünnlein» (Iisraeli allikad). Piibli tekstidel põhinev teos on kirjutatud ilmalikus itaalia madrigali stiilis. Pühalepa muusikafestivali viimane kontsert anti pealinnas.

Festivali korraldaja MTÜ Kerema Kultuurikoda on selgitanud, et Pühalepa muusikafestivaliga, kus oli kavas nii vanamuusika kui ka Hiiumaa oma helilooja **Erkki-Sven Tüüri** looming, sooviti anda oma panus piirkonna heaks. Piletimüügi tulu on korraldajad lubanud kanda Pühalepa kirikusse uue orel soetamise fondi. Kerema kultuurikoja asutasid 2011. a juulis kunagise Suuremõisa vallavanema ja Pühalepa kiriku organisti **Gustav Liidi** järeltulijad.

Kuigi ma ei tulnud Hiiumaale muusikafestivalile, püüdis see mind ise kinni ja ma olen selle võimaluse eest tänulik.

Soera talumuuseumis sai näha endisaegseid talutöid, sealhulgas ketramist.

SIRJE SEMM

Taasiseseisvumispäev

Juba eelneval õhtul, 19. augustil näitas Tallinna TV soomlaste tehtud dokfilmi «Välisliin: Tallinn 20.08.1991» 21 aasta tagustest sündmustest, kus ülemnõukogu juhataja **Ülo Nugise** haamrilööki kinnitas hääletustulemused, mis kuulutas Eesti iseseisvaks. Nugis tunnistas, kuidas ta pärast iseseisvuse väljakuulutamist oma kabinetti läks ning käeraudu ootama jäi, ja ütles, et elusana poleks teda kätte saadud.

20. augusti hommikul ETVs näidatud «Laulev revolutsioon» võtab kokku eestlaste draamatilise ajaloo. Õhtul nähtud «Klassikaaslased 1943. aastast. Unustatud mälestused» oli film eesti meeste põlvkonnast, kelle noorus jäi sõtta. Viie klassivenna lugudes oli palju traagilist põnevust, aga ka erakordset humaansust, mis aitas seda põlvkonda inimeseks jääda ka kõige ebanimilikumates tingimustes.

Oli päev, et mõelda eestlaseks olemisele. Facebookis jagasid inimesed oma meeleolu.

Kristi Säask: «Laulvat revolutsiooni» vaadates tuli väga eredalt meelde, kuidas mu vanaema nuttis, kui ta nägi Tartu levimuusikapäevade saates lehvimas sinimustvalget. Siis ma teda ei mõistnud, küll aga nüüd.»

Anna-Liisa Vaher: «Aeg voolab meist läbi, jah nagu unenägu, aga mõned unenäokillud püsivad ilmselt igavesti meeltes isegi minul, kes ma tol ajal olin vaevalt saanud lahti oktoobrilapse staatusest.»

Jana Kutsar: «See film võttis omalgi silma märjaks - vaadates inimesi laulupeol pisaraid pühkimas... Ise sain vahetu elamuse 90 suvel laulukaare all, kui vist kümmekond korda kusa-gilt nurgast levis laul «Saa vabaks eesti meri...» terve kaare alla ja kui laulsime «Mu isamaa on minu arm» Ernesaksa enese käe all ja kui temagi pisaraid pühkis...»

Palade külas asuv Soera talumuuseum aga kutsus keskpäeval osa saama traditsioonilisest talutööpäevast. Kui muuseumiõue jõudsin, tegi rehepeksumasin viimaseid popsutusi. Aga tegevust jätkus edasi igasse õuenurka: sepatööd, kraasimist ja ketramist, võrkkanga kudumist, varbaia ehitamist.

Kärdla elas taasiseseisvumispäeva pärastlõunal vaikset väikelinnaelu.

Maalinäitus Paluküla kirikus

Aga nüüd tagasi pärastlõunasse. Pühalepa Laurentsiuse kirikust lahkudes sõidan Kärdla suunas, kui märkan tee ääres viidet kunstnik **Siim-Tanel Annuse** maalinäituse «Tornid taevases» kohta Paluküla kirikus. Keeran suurelt teelt ära, minu ees sõidab auto, millel tundub sama eesmärk olevat. Peatume. Võtan fotoaparaadi ja väljun. Eessõitnud autost tuleb välja ei keegi muu kui kunstnik ise ja, kuuldes minu kavatsusest, teatab rõõmsalt, et näitus on veel ühe tunni üleval, ta tulnudki just praamilt, et asuda näituse mahavõtmisega tegelema.

Üks lagunev pühakoda, küll kaetud katusega, on üsna kummaline valik näituse korraldamiseks. Siim-Tanel Annus selgitas, et mõttes oli ka Põide kirik, aga see on nii kehvas seisus, et seal oleks veel ilmvoimatun olnud kunsti välja panna. Kunstniku sõnul võiks tema näitus laiemalt võttes ärgitada diskussiooni või vähemalt juhtida tähelepanu arhitektuurimälestiste hirmsa-

le seisundile. «Kuidas on võimalik, et mõnekümne aasta jookul minetab püha koht tähenduse,» küsis kunstnik. «Kas tõesti suutis seda teha pealesurutud nõukogude võim või oleme ikka ise süüdi?»

Paluküla kiriku ukseava sai ette metallvarbadest ukse ja reljeeftehnikas vormitud tööd naelutati üles. Inimeste huvi on olnud üsna elav ja külastajaid kogunenud ikka igasse päeva. Mida kauem me kesk pilte räägime, seda selgemalt tunnen nende mõju. Kummaliselt lummavad pildid pühakojas seintel, mis täis grafitit stiilis «Mina olin siin». Kunstnik kinnitab, et pildid on meditatiivsed.

Paluküla kirik on ehitatud 1820. aastal nn Ungri krahvi poegade poolt. Hiljem Kärdla abikirikuna tegutses pühakoda 1939. aastani, mil see Vene baaside käsutusse anti.

Siim-Tanel Annus eksponeeris sel suvel oma töid hüljatud Paluküla kirikus.

SIRJE SEMM

sõnas

Kassari helisev kabel

Kassari kabelisse kogunes rahvast kuulama Salon-gitrio kaunist pidupäevamuusikat ja sopran **Lud-milla Kõrtsi** laulu. Lillad jorjenid kantsli kõr-val vaasis, kaheksa küünalt madala lae all lühtris ja küünlad kahel pool kaheksa pingirea otstel põ-lemas löid hubasust, kui palvega alustas õpetaja **Kristjan Simson**, kes päevakohase kõne pidas ning rahvaga läbi Õpetussõnade rääkis.

Musitseerisid **Meelis Vahar** (viul), **Enno Lep-nurm** (tšello) ja **Elena Anstal** (klaver). Kont-sert kulges läbi kaunimate laulude ja palade nagu Schuberti, Caccini ja Bachi-Gounod' «Ave Ma-ria», Schuberti «Serenaad», aga ka eesti heliloo-jate Tammeveski, Härma ja Lemba laulude. Taas-iseseisvumispäevale andis erilise mõtte Elleri «Kodumaine viis». Liigutav oli kontserdi lisapalana kuulnud Gennadi Podelski «On kallis mulle kodu-paik». Pärast kontserti ütles üks kuulajaist: täpselt selline kontsert, mis liiga vara lõppes...

Kassari kabel on sel suvel üle lubjatud, uue roo-katuse ja värava saanud. Kabeli juures kalmuaias puhkab ka **Kõleri** Kristusele Kaarli kirikus näo andnud mõisakutsar **Tamme Villem**.

Kontserti oli kuulamas mandriinimesigi, Hiiumaal puhkav piiskop **Einar Soone**, kunstnik **Eve Viidalepp** ja katoliku kiri-ku vaimulik **Ain Leetmaa**. Kohalik mees **Rein Maalmeister**, kes tulijaid tervitas ja pärast kontserdi lõppu küünlad kustutas, ütles, et Hiiumaal on häid kontserte ja ta käib neil meelsasti. Suure elamuse jätnud talle Pühalepas kuulnud «Israelis brünn-lein». Vaat see olnud võimas.

Õhtul sain Kassari ühest käsitööpoeist osta Voldemar Panso «Naljaka inimese» valitud peatükkidega, mille on välja andnud Kassari haridusselts. Selle on kujundanud ja imeliselt hõrgud pildid ranna ääres loojangul ja päeva algul end sirutavatest soo-kurgedest joonistanud Eve Viidalepp. Raamatu müügist saadud tulu läheb Panso poolt kuulsaks kirjutatud Lepa Anna fondi, mis kannab Lepa Anna Sukasääre nime ja on mõeldud Kassarimaa toetuseks.

Kassari kabel ja ustav kirikuliige Rein Maalmeister, Kärkla ja Pühalepa kiriku kellamees.

SIRJE SEMM

Tiir ümber Hiiumaa

Sõidan Kassarist Emmaste suunas. Mis sel Hiiumaal siis ka pikkust on? Saare läbimõõt läänest itta on 60 km ja põhjast lõunasse 40 km, rannajoont üle 300 km. Ümber saare viib korralik autotee. Küll mereriik, aga merd tee pealt kätte ei paista, kui ehk Orjaku kant välja arvata. Kõpu poolsaare jätan see-kord teiseks korraks.

Reigi kirik Pihla külas on teelistele avatud. Ka see kirik on 1802. a Ungern-Sternbergide ehitatud. Kiriku ümber askeldavad mehed ja õpetaja Kristjan Simson. Pool kirikust on saanud uue valge lubja-kuue ümber. Väike tõrge tekkis madala katuse kat-misel killega, tuul on üsna kõva ja mehed peavad aru, kust ja kellelt katmiseks abi saada, sest töö ta-hab tegemist. Lubjastes tunkedes mehed ütleavad, et tööd on tehtud nädalajagu päevi ja raskust pole miskit, hoopis põnev on.

Põnevust on Reigi külaski, kus teeäärne Eiffe-li torni makett juhatab kohaliku vaatamisväärsuse juurde: **Jaan Alliksoo** poolt peamiselt roigastest kokku seatud nn Eiffeli torni kaema. Jätad ühe euro klaaspurki, võtad käsitsi kirjutatud pileti ja saadki ilmaimet näha.

Kärkla on kogunud kuulsust augustikuise kohvi-kutepäevaga, kui mitmes koduõues kohvikud ava-takse. Neid on jäänud ka argipäeva. Leian üsna keskvljaku kõrvalt hubaselt kohvi ja värskete saia-de järele lõhnava Gahwa kohviku ja naudin head sööki.

Hoian suunda sadama poole ja olen tagasi Pühalepas. Kirikus kohtun koorijuhi Helle Nittimiga, ajame juttu muusikast ja kohalikust elust. Lahkudes ostan sealse klaasikojas valmistatud ingli.

Kirikust vaevalt kilomeetri kaugusel on vennastekoguduse palvemaja. Helle Nittim rääkis, kuidas 80ndatel ei teadnud paljud kohalikudki, et Pühalepa koguduse rahvas käis seal pühapäeviti jumalateenistusi pidamas. Pühalepa kirik tagastati kogudusele 1990ndate algul.

Pühalepa vennastekoguduse palvemajas korraldab vend **Lui Rimmelg** kord kuus teispäeviti palvetunde. Rahvast koguneb kella kuueks õhtul paarikümne ringis, lähedalt ja kaugemalt. Lui pere tuleb kohale Emmastest. Aga mis kaugusest siin ikka rääkida, kui kõik on justkui naaberkülas. Kuigi Kristjan Simson ütles selle väiksuse jutu peale, et tema sõitnud kord pühade ajal üle 500 km läbi. Tehke järele või püüdke ise viit kogudust teenida.

Mul on hea meel jagada inimestele Eesti Kirikut, kus jutt hiidlastele hästi tuntud õpetajast **Jaanus Jalakast**, kes teenis saarel kogudusi 1997. aastani.

Palvetund on laulu- ja sõnarohke, lapsed on siinsamas ja tunnevad end vabalt. Vanal harmooniumil saadab laule **Hel-je Ugam**, viiulil tema abikaasa **Taavi Ugam**. Ilus õhtu! Enne lahkumist pakub **Piret Rimmelg** kõigile piparmündi-meliss-iteid ja omaküpsetatud saia. Minul jäid pooleli jutud **Milone Ugamiga**, kellega elavast usutulest kõnelesime. Tuleb uues-ti tagasi minna.

Reigi kirik on uut valget kuube selga saamas.

SIRJE SEMM

Höbeleerilapsed ja õpetajad kiriku ukse ees: Heli Keiv (vasakult), Tiina Kattel, Illar Hallaste, Mehis Pupart, Virge Otsa, Urmas Muravljov, Raivo Annus, Mart Määrits.

KOGUDUSE ARHIIV

Torma Maarja kirikus olid koos höbeleerilapsed

Torma Maarja koguduses peeti 12. augustil kiriku 245. aastapäeva ja höbeleeri jumalateenistust.

Kirik on sisse pühitsetud ruk-kimaarjapäeval, 15. augustil 1767. Külalisõpetajana tuli jut-lustama ja oma kahekümne viie aasta taguseid leerilapsi õnnistama vikaarõpetaja **Il-lar Hallaste**, kes 1987. a oli Torma koguduses õpetajaks.

Töotusele kindlaks jäänud

Tol aastal tuli leeriõnnistami-sele 19 inimest, mis oli roh-kem kui varasematel aasta-tel eelneva paari aastakümne jooksul. Ühiskonnas olid va-bamad tuuled puhuma haka-nud. Kohal oli viis leerilast, lisaks üks 1986. aastast. Pidu-likul jumalateenistusel esines viie lauluga segakoor Sõbra-hing Mare Talve juhatusel. Peale oreli saatis osa koraale puhkpilliorkester.

Õpetaja Hallaste tuletas höbeleerikõnes leerilastele meelde päeva kakskümmend viis aastat tagasi, mis oli vahe-etapp nende kristlikus elus, mil nad andsid töotuse jää-da oma usus kindlaks, järgida seda igapäevaelus ja tarvita-da selleks Jumala seatud ar-muvahendeid.

See, et nad on altari ees hö-beleeris, näitab oma töotus-tele kindlaks jäämist. Nüüd tuleb vaadata mitte ainult ta-gasi, vaid ka tulevikku. Veel on jäänud elupäevi ja tuleb küsida endalt, kas tahetakse jätkata tõeliste kristlastena.

Nii nagu toona leeris otsus-tati hakata elama kristlasena, oli nüüd, kakskümmend viis aastat hiljem vaja uuendada seda otsust.

Õpetaja Illar Hallaste mee-nutas, et 1986. a sai Tor-ma Maarja kiriku kõrval ole-va vana puu õõnde asetatud Maarja kuju. Praeguseks on puu kadunud, aga Maarja kuju on alles.

Leerilapsed lugesid ette usutunnistuse ja võtsid altari ees vastu õnnistuse.

Kiriku aastapäeva ja ühtla-si rukkimaarjapäeva jutluses, mis käsitles Maarja kiituslau-lu (Lk 1:46-55), kõneles õpe-

taja Hallaste, et kuna Maarja oli Kristuse ema, on ta selle kaudu ka kõigi kristlaste ema. Nii nagu Maarja kandis endas Kristust, kannab praegu teda püha kirik.

Nõnda on püha kirik nüüd Maarja kombel krist-laste jaoks ema. Püha Cypria-nus ütles: «Kellele kirik ei ole emaks, sellele ei saa ka Jumal olla isaks.» 1215. a nimetas paavst Innocentius III esma-kordselt Eestit Maarjamaaks. Kolme aasta pärast möödub sellest 800 aastat, seega on meil põhjust rohkem mõtel-da Maarja peale.

Juttu jätkus kauemaks

Pärast jumalateenistust oot-as pastoraadis kaetud koh-vilaud, kus koos õpetaja Hal-lastega meenutati 1980ndaid koguduseelus. Tema sõnul oli kirik sel ajal kohalike jaoks väga tähenduslik. Illar Hallas-te oli Torma koguduse õpe-taja 1983. a suvest kuni 1988. a kevadeni. Kogudus võttis noore õpetaja hästi vastu.

Üsna varsti külastas ta ko-halikku külanõukogu esi-meest ja sovhoosi direktorit ning tutvustas ennast neile. Õpetaja Hallaste sõnul suh-tusid need isikud juba tol ajal kirikusse positiivselt. Pere-kond Hallaste elas viis aastat Torma pastoraadis. Kui pere-isa tegi kogudusetööd ja osa-les aktiivselt ühiskondlikus elus, hoidis abikaasa **Hilja** kodu, kasvas lapsi ja küttis pastoraadi ahje.

See oli Jumala arm, et tänu headele suhetele koha-liku sovhoosi juhtkonnaga ja õpetaja Hallaste asjaajamise-le sai Torma Maarja kogudus juba 1985. a oma pastoraadi tagasi. Seejärel asus kogudus kohe koos abilistega tagasta-tud ruume remontima.

Illar ja Hilja Hallastel on Torma perioodist soojad mä-lestused ja nad ütleavad, et siia tulles tunnevad endid nagu kodus.

Torma Maarja koguduses oli meeldejääv päev, ilm oli ilus ja rahvast kokku tulnud rohkesti.

MEHIS PUPART,
TORMA MAARJA KOGUDUSE
ÕPETAJA

SIRJE SEMM

Heldi Randver, Kunda koguduse juhatuse esimees Kodukirikule mõeldes

3. Enne jõule viis diakon Kunda koolis läbi jõulumissa ning Kunda hooldekodus armulauaga teenistuse.

Kirikumuusika on Kunda kirikus kogu aeg olnud heal järjel. Nüüd kõlab see eriti hästi meie väga hea akustikaga 500 istekohaga kirikus muusikalise haridusega diakoni **Ahti Bachblumi** eestvedamisel tubli organisti **Indrek Vilumetsa** saatel.

Igal aastal toimuvad esimesel adventipühapäeval kirikus muusikakooli vilistlaskoori kontserdid. Seekord üllatas koor koguduse nõukogu liikme **Kaie Aja** dirigeerimisel kirikulisi täiesti uue repertuaariga. Emadepäeval käivad kirikus esinemas muusikakooli kooriklassi õpilased.

Meil on head suhted sõpruskogudusega Saksamaalt Ostenfeldist. Oleme nendega koos käinud vaimulikul laulupeol Tartus. Muusikakooli vilistlaskooril ja paaril koguduse nõukogu liikmel oli võimalus osa võtta kristlikest kultuuripäevadest Ostenfeldis ning olla külas meie koguduse sõpradel.

Pärast ligi paarikümneaastast vaheaega toimus koguduses taas kuldleer ning see jääb edaspidigi augustikuu jumalateenistuste päevakorda.

Raskemaiks töödeks kiriku juures on igal aastal olnud sügislehtede koristamine ja tuisulume rokimine. Abi lehtede riisumisel on pakkunud Kunda kooli õpilased. Suur töö on suvel muruniitmine. Tänu heale asjaajamisele on toimekad inimesed selle seni suvel kenasti ära teinud.

Teha ise ja hästi

Tõsisest rõõmu teeb, kui keegi ise heast tahtest kiriku tegevistesse oma abi on pakkunud. Kunda koguduse nõukogu kiituseks saab öelda, et mis kord tehtud, see on hästi tehtud. Mõistlik on toimida ikka põhimõtte järgi: kus näed viga laita, seal tule ja aita. Meil on parasjagu nii väike kogudus, et kõike tuleb ise ja hästi teha. Mittetegijatel ja kõrvaltvaatajatel on sellest muidugi raske aru saada. Ei oska nad siis ka millegi üle

rõõmustada nii nagu meie.

Me hoiame oma väikest kodukirikut väga. Sinna saame alati heameelega minna jumalasõna kuulama ja palvetama. Kirikus käimine on vabatahtlik, aga ometi on see alati olnud meile toeks muuromõtetes, andes hingeolevateks päevadeks uut kutsutust.

Püüame ise ka kõiges paremad olla. Keegi pole ära võtnud võimalust kõike paremini teha. Oluline on teise inimesega arvestamine, iga päev kellelegi toeks olemine.

Et meie kirik asub kõrvalises kohas linna servas, kuhu pimedal aastaajal pole turvaline käia, oleme seadnud jumalateenistusi varasemale kellaaajale või korraldanud eakatele koguduseliikmetele kirikusse tulemiseks ja koju minemiseks transpordivõimalusi.

Kirikukell lööb endiselt meie päevadele rütmi ja paneb meid kuulama. Kellahelelin annab alati teatud kindlust nii linnale kui inimestele. See otsekui puhastab hinge ja kannab meie argipäevamured eemale, nagu poleks neid olnudki. Rõõmu teeb aga kõik, mis on hästi läinud.

Kirikus käimisegi peaksime seadma nii, et pärast jumalateenistust sealt minnes ja ukse enda järel sulgedes saaks heal meelel juba ette ootama jääda uut jumalateenistuse päeva.

Kirik on laev, mis purjetab läbi selle maailma. Issand juhib ise laeva ja usklikud on selle meeskonnaks. Mastiks on rist, purjedeks evangeelne usk ja Püha Vaim juhib seda. (Lõpp.)

Ostenfeldi sõpruskoguduse külalised koos Kunda koguduse nõukogu liikme Heldur Lahnega (paremalt esimene).

Altaripildi asemel on Kunda kirikus kutsuva Kristuse kuju, mis on väike koopia taani skulptori (Albert) Bertel Thorvaldseni (1770-1844) skulptuurist.

2 X ARHIV

Äramärkimist vääriv aastapäev

5.-6. septembril möödub 25 aastat sellest, kui pidi toimuma Eesti muinsuskaitse klubide 4. kokkutulek Tarvastus.

Võimud keelasid selle kokkutuleku ära. Põhjenduseks toodi, et on kibe põllutööde aeg ja inimesi vajatakse tööle ning pole võimalik mingit kokkutulekut pidada.

Aga miks seisis 1987. aasta septembri alguspäeval Viljandi ja Mustla vahel igal teotsal relvastatud sõdur? Miks olid Mustla peatänavale pandud peatumist keelavad liiklusemärgid? Miks oli Mustlas külanõukogu hoone juures palju miilitsaid, hallides ülikondades mehi ja õu täis autosid? Miks käis tänaval minu vanemate maja ees pidevalt edasi-tagasi üks mees ja hüüdis oma põue: «Sõidavad, sõidavad!», kui me õuest kahe autoga sõitma hakkasime, et minna kiriku juurde?

Olin siis aktiivselt tegev muinsuskaitse liikumises. Oli otsustatud pidada 4. klubi kokkutulek Tarvastus. Mu isaga oli kokku lepitud, et algus toimub kell 12 laupäeval, 5. septembril 1987 kontsertjumalateenistusega Tarvastu kirikus. Kontsertosa pidi täitma filharmoonia kammerkoor **Tõnu Kaljuste** juhtimisel.

Jumalateenistus ära ei jäänud

Mu isa **Harri Haamer** oli selle teenistuse välja kuulutanud, kuid ta kutsuti igavikku 8. augusti õhtul. Nüüd sai otsustatud, et jumalateenistuse pean mina. Pühapäevase jumalateenistuse oli isa lükanud kella kolme peale ja ka selle välja kuulutanud. See pidi olema kokkutuleku lõpetamine.

Jumalateenistused olid vastavatele organitele teada ning mu emale helistati ja keelati nende pidamine ära. Ema oli vapper vastu hakkama. Tema argument oli, et tema mees pole oma elu jooksul ühtegi väljakuulutatud jumalateenistust ära jätnud ja nüüd peab need poeg. Helistajaid oli mitu, aga ema jäi kindlameelseks, kinnitades, et nüüd on see tema mehe mälestusteenistus. Lõpuks üteldi Tallinnast, et pidage siis, aga kui Mustlas midagi juhtub, olete selle eest vastutav. Mu ema **Maimu** oli siis 75aastane.

Muinsuskaitse liidrid olid siiski kohale jõudnud, põhjendusega, et nad lähevad sinna, hoidmaks ära võimalikke arusaamatusi või proteste võimude vastu. Kaljuste kammerkoori ei tulnud, seega pidime kontserdi andma oma jõududega.

Kiriku juurde jõudes nägime, et ka kirikuplatsile oli ette pandud sissesõitu keelav märk. Sõitsime julgesti platsile. Sõnasin, et tulgu meile midagi ütles, siis saavad nad vastuseks selle märki kogudusega kooskõlastamata. Aga kui kohale saabus kultuuriministri asetäitja **Ilmar Moss**, siis tema auto ajas miilits platsi servalt ära. Üle tee, ki-

riku vastas asuv plats oli autosid täis ja seal seisis ka üks kolhoosi töökoja auto, mille aknad olid kinni kaetud, välja arvatud kirikupoolne aken. Hiljem käisime vaatamas. Sees paistis sinine objekt, mis suunatud pühakoja poole. Mida see kõik tähendas?

Pildid tänaseni saamata

Kirikus olid koguduse liikmed märgatavas vähemuses. Oli palju täiesti tundmatuid nägusid, paljud neist fotograafid. Ema läks altari ette ja teatas, et kirikus võib pildistada ainult meie fotograaf, teistel on see keelatud. Meie fotograafiks oli **Tiit Kuusemaa**. Lahti läks nagu näitemäng, pildistamise eest peideti nagu.

Alustasin jumalateenistusega ja tundsin, et põlved tasakesi värisevad. Ilmselge oli, et paljud ei osanud jumalateenistusel käituda. Mõned inimesed olid püüdnud ja vaatasid hoolega ümber. Oli lõbus näha, kuidas märgati, et nüüd vist tuleb püsti tõusta, ent jäädki ka rahuga istuma.

Jutluse pidasin altarist. Oreli juurde läksin koos perega laulma. Laulu ja muusikat oli rohkesti. Ema ja õde **Maarja** laulsid soololaule, perekooriga laulsime, õetütar **Hanna** muusitseeris, **Urmas Vulp** esitas viiulisoolosid. Praegune haridusministeeriumi asekancler **Kalle Küttis** oli kuulajate hulgas ja tunnustas, et oli kõrgetasemeline kontsert.

Jumalateenistuse lõpul taipasin, et paljud ei saa aru, et see on läbi saanud. Ütlesin siis: «Jumalateenistus on lõppenud, minge rahuga!» ja tegin ristimärgi. Korraga tundsin, et mu jalad olid otsekui sambad kasvanud altari põrandasse. Hirm oli võetud ja suur tänu Jumalale tuli hinge.

Kiriku ees aga pildistati mind nii palju, et filmitähe tunne tekkis. Ma siis andsin kätt võimalikult paljudele, kui autod hakkasid kihutama surnuaia juurde. Mehed tormasid autodest ja üks neist läks surnuaia peateed, meist mööda, lillekimp püüdnud peos. Natuke hiljem märkasime sama meest põõsastest luuramas, mida me teeme. Meie laulsime ja palvetasime.

Lahendus tuleb

Mustlas olid kõik söögikohad hõivatud. Muinsuskaitsetege-

Kui vabadus tuleb, ärge siis unustage Jumalale tänu anda, sest see tuleb Jumala käest.

lastel oli ka kõht tühi. Mu ema, õde Maarja ja mu abikaasa **Eha** valmistasid siis lõuna. Meie aga seisime õuel lõunat oodates ja ajasime juttu. Iga natukese aja tagant sõitis üks auto ühelt ja teiselt poolt värava tagant väga aeglaselt mööda. Teadagi miks, pildistada oli tarvis.

Lõunalauas oli peale meie pere 19 inimest. Mäletan, et olid **Trivimi Velliste, Mart Laar, Tunne Kelam, Illar Hallaste, Eve Pärnaste, Jüri Stepanov**, Urmas Vulp, kõiki ei tulegi meelde.

Küsitati, kas meil on tulevikuga üldse mingit väljavaadet. Jumal andis sisemise selguse ning mu ema ja mina saime ütelda, et lahendus tuleb. Meid julgustas pühapäeva, 6. septembri jutluse kirjakoht, mis oli antud vennastekoguduse loosungiraamatus - Jesaja 29:17-24. Kui seda kohta lugeda ja mõelda toonasele olukorrale, siis on arusaadav, et Jumalal on selle sõna kaudu midagi ütelda. «Eks ole ju veel ainult pisut aega, kuni Liibanon muutub viljapuuaiaks ja viljapuuade hakatakse pidama metsaks?»

Ja sealt edasi on igal sõnal tähendus. Lisasin aga ka, et kui vabadus tuleb, ärge siis unustage Jumalale tänu anda, sest see tuleb Jumala käest. Seal lauas anti lubadus tänada, aga ma ei ole kahjuks selle täitmisest riigi tasandil kuulnud.

Tänagem Loojat

Pärast läksime kõik isa hauale Tarvastu surnuaial. Vaevalt viis minutit oli meie saabumise möödunud, kui autod hakkasid kihutama surnuaia juurde. Mehed tormasid autodest ja üks neist läks surnuaia peateed, meist mööda, lillekimp püüdnud peos. Natuke hiljem märkasime sama meest põõsastest luuramas, mida me teeme. Meie laulsime ja palvetasime.

Järgmisel päeval, kui jumalateenistus hakkas lõppema, oli üks mees kirikust välja läinud

25 aastat tagasi: Haamerite pere lõunalauas Tarvastus. Pildilt vaadatavastu Jüri Vallsalu, Illar Hallaste, Vello Salum, Trivimi Velliste, Eenok Haamer, Mart Laar, Katrin Laar jt.

TIIT KUUSEMAA

ja näinud, kuidas igavlevad julgeoleku mehed kirikuplatsil takjasõda pidasid. Hiljem avastasime, et kiriku ümber olevad põõsaalused olid kõik kasutusel olnud. Rohus olid ilmsed inimese lamamise jäljed.

Kiriku vastas olev plats, praeguse pastoraadi juures, oli tihedalt autodega täidetud ja ka passijaid oli autodes. Ühest autost, kus oli kaks hoolega ajalehte lugavat meest, küsisime poeg **Naataniga**, miks on tänava ääres kolhoosi töökoja auto ja miks seal sees jälgimiskaamera, mis kiriku poole suunatud. Selle peale kosteti, et nemad ei tea midagi.

Pärimisele, mis meestega tegu on, vastati, et nemad on autoinspeksiooni töötajad. Selle peale küsis Naatan, miks nad siis kiirust ei mööda või midagi ei tee, vaid teise auto taga passivad. Nemad vastu, et autoinspeksioonil pidi mitmesuguseid ülesandeid olema.

Pärast viidi see töökoja auto sealt ära ja juhtusin just nägema, kui auto tagasi toodi, kartulikotid olid akende eest ära võetud. Läksin juurde ja küsisin sohvri käest, mis õigusega nad kirikuskäijaid jälitavad ja filmivad. Mulle vastati: «Suur vaabandus!» See mees oli ka ainus, kes vabandas.

Hiljem kuulsime, et kiriku ümbruse põldudele oli toodud otsekui šeffidena 300 Dvigateli tehase töölist ja neile üteldud, et kui signaal antakse, siis tuleb tulla Tarvastu kiriku juurde Nõukogude riiki kaitsma. Kas me tõesti olime riigikukutajad?

Ka sellest jõudis kumu meieni, et bussitais agitaatoreid, kes pidid tulema selgitustööde tegema, pidid Kosel otsa Tallinna poole tagasi käänama, sest nende sõidulehel oli märgitud sihtkohaks Tarvastu.

Tähtis on see 25 aasta tagune lugu sellepärast, et süngises olid Jumala kevade märgid meie rahva jaoks. Kahjuks on see ununenud ja tänu andmata jäänud. Need, kes aga iseiseivsuse Jumala annina vastu võtsid, ei ole unustanud tänu anda. Siiski kutsume üles kogu Eesti rahvast tänama. Sööme Jumala antud vilja ja kuidas me saame unustada teda, kellest jätkuvalt oleneme?

EENOK HAAMER

15. pühapäev pärast nelipüha

→ Liturgiline värv on roheline.

→ Piiblitlugemised:

Nehemja 8:5-10 (jutlusetekst)

1. Tessalooniklaste 5:16-24

Matteuse 11:25-30

→ Psalm: 65:2-6,9

→ Päevalaul: KLPR 301 «Oh anna tuhat keelt Sa mulle»

Ma loen Su sõna, Issand,
ja on hetki, kus ma ei mõista Sind.
Sõnad on tuttavad, minu omas keeles,
aga kõla on võõras.
Kes avaks mulle ukse mõistmise juurde?
Sina, Issand Jeesus, ise oled võti.
Sina avad Seaduse ja Prohvetid ja Kir-
jad ja ütled:
«See on kirjutatud minust.»
Ma tänan Sind, Issand.

TEKST JA FOTO: JOEL SIIM

JUTLUS

Uus algus

Ja Esra avas raamatu kogu rahva nähes, sest ta seisis kõrgemal kui kõik muu rahvas; ja kui ta selle avas, tõusis kogu rahvas püsti. Ja Esra kiitis Issandat, suurt Jumalat, ja kogu rahvas vastas käsi tõstes: «Aamen, aamen!» Ja nad põlvitasid ning heitsid Issanda ette silmili maha. Ja Jeesua, Baani, Seerebja, Jaamin, Akkub, Sabbetai, Hoodija, Maaseja, Keliita, Asarja, Joosabad, Haanan, Pelaja, leviidid, õpetasid rahvale Seadust ja rahvas seisis püsti. Ja nad lugesid raamatut, Jumala Seadust, peatükkide kaupa ja andsid seletust, nõnda et loetust aru saadi. Ja Nehemja, kes oli maavalitseja, ja preester Esra, kirjatundja, ja leviidid, kes rahvast õpetasid, ütlesid kogu rahvale: «See päev on pühitsetud Issandale, teie Jumalale. Ärge leinake ja ärge nutke!» Sest kogu rahvas nuttis, kui nad Seaduse sõnu kuulsid. Ja ta ütles neile: «Minge sööge rasvaseid roogi ja jooge magusaid jooke, ja läkitage osa neile, kellel midagi ei ole valmistatud! Sest see päev on pühitsetud meie Issandale. Ja ärge kurvastage, sest rõõm Issandast on teie ramm!» Ne 8:5-10

Vana Testamendi Nehemja ja Esra raamatutes on juttu Jeruusalemma linna ja templikultuse taastamisest IV sajandil eKr, pärast juutide Paabeli vangipõlvest tagasipöördumist.

Pärsia kuninga Artaxerxes I õukondlane Nehemja, kes pärines küüditatud juudi perekonnast, oli saadetud Jeruusalemma asevalitsejaks. Ta aitas kolkaks muutunud kunagise suurlinna müüre parandada, kuulutas välja üleüldise võlgade kustutamise, saavutas loa suure osa juutide kodumaale naasmiseks, kehtestas preesterkonnale kindla ülalpidamise ning keelustas

TARMO KULMAR,
teoloogiadr, õpetaja

segaabielud juutide ja teiste rahvaste esindajate vahel.

Poliitik Nehemja viimati nimetatud edikt lõi eeldused usureformi toimumiseks. Selle viis läbi kirjatundja Esra, kes tegutses kuningas Artaxerxes II volitusel Jeruusalemmas ilmselt alates 398. aastast eKr. Taas sai oluliseks nõue, et mittejuudiga sõlmitud abielud tuli lahutada ja segaabielud üldse keelustada. See tähendas aga juutide eraldumist nii rahva kui ka kogudusena. Esra reformid tähendasid varajase juutluse tekkimist rahvuse, usu, kultuse, riituse ja eetika tasemel. Esra oli sisuliselt juudi etnose taaslooja kodumaal ja judaismile kui usundile alusepanija.

Toodud kirjakoht räägibki sellest, kuidas Esra hakkab koos leviitidest abilistega ette lugema seaduseraamatut, milleks oli pentateuhi varajane versioon. See pidi olema vabaks saanud ja koju naasnud rahvale suursündmus. Ettelugemine ja teksti seletamine pidi kestma mitmeid päevi. Kujutleme, kuidas vagalt pühakirja kuulavad inimesed kiidavad Jumalat neile osaks langenud õnnistuse eest. Lõpuks saadetakse nad koju hingamispäeva pühitsema ja rõõmutsema. Nad lähevad, olles õnnelikud teades, et Jumal ei ole neid maha jätanud.

See emotsionaalselt võimas kirjakoht toob rööbiti meeltesse meiega ajaloo pöördelise sündmuse.

Eesti rahvas kaotas pärast kaks aastakümnet kestnud edenemist oma ajaloo esimeses iseseisvas riigis iseseisvuse. Poole sajandi pikkune Nõukogude vangipõli algas sõjakolemuste ja stalinismiõudustega. Geopoliitilised tingimused olid aastakümneid sellised, millest lähtudes ükski tõ-

PÄEVATEEMA

Tänulikkus

Kui vaadata Jeesuse maapealset elu, siis see oli täis millegi hea andmist teistele inimestele. Haiged said Issandalt tervist, patused andeksandid, surnud elu, lootusetud lootust. Jeesuse maine elu oli täis imesid ja ta ei teinud neid sugugi omakasu silmas pidades, nagu teevad tihti tänapäeva inimesed, vaid Jeesus tegi head hoopis teisele inimesele mõeldes.

Huvitav on vaadata inimeste reaktsiooni, kui nad said Issanda käest midagi. Abisaaja oli tavaliselt rõõmus ja õnnelik, sest ta oli saanud, mida vajas. Mõnest abisaanust sai ka Jeesuse jänger, enamik aga ei sidunud oma elu Issandaga. Miks? Kui keegi annab sulle elus kõike, siis peaks ju inimene olema valmis kõike tänuks vastu andma. Aga võib-olla ongi see meie patt, kui me ei julge tunnistada, et kõik, mis meil on, tuleb vaid Jumala käest? Tahaks ju ise olla oma õnne sepp ja oma saatuse valaja ning on raske tunnistada, et kõik tuleb Jumalalt. Siis on ka raske tänada, sest tänulikkus on alati veidi ennast alandav.

Kõrvalseisjad ja imede pealtnägijad küll sageli esmalt austasid Jumalat, aga küllalt tihti tärkas nende hinges ilmselt ka mingi kadedus ja nad muutusid selle ajel kiuslikuks. Kui juba ise on raske olla tänulik, siis teise õnne üle tänulik olla on veelgi raskem.

Tänulikkus näitab inimese tõelist loomust. Tänulik inimene on vaba kõrkusest ja enesekeskusest. Looja on meile palju andnud, olgem siis talle tänulikud!

KAIDO SOOM

EESTPALVE

→ Püha Jumal! Tänu Sulle kõige eest, mida oled meie eluteele andnud. Tänu iga eluhetke eest, tänu tervise, töö, igapäevase leiva eest. Tänu lähedaste inimeste eest. Sa oled meile andnud kõike, mida me oma eluteel vajame, seepärast tahame Sind kiita ja tänada ning Sinule lootes käia oma eluteed.

siseltvõetav sovetoloog ei sõandanud ennustada Balti riikide taasiseseisvumise võimalikkust. Sellisesse Jumala armu sai ainult uskuda.

Olid uskunud sõjas langenud, olid uskunud hukkunud metsavennad, olid uskunud üle jõu käiva tööga tapetud küüditatud. Uskusid Siberist tagasijõudnud, uskusid Eesti lippu heisanud koolipoisid, uskusid dissidentidest mõtlejad. Uskus ikestatud eesti rahvas. Uskus häälekas eesti pagulaskond. Seetõttu uskusid ka mitmed NSV Liidu anneksioonipoliitikat mittetunnustanud lääneriikide juhid.

Otto von Habsburg ennustas 1980. aastal prohvetina Euroopa Parlamendis NSV Liidu kokkuvarisemist kümme aastat hiljem. Teda ei usutud. Ometi läks see täide.

Väikese Eesti taasiseseisvumine 20. augustil 1991 on ajaloosündmus, mille toimumise tõenäosus on imeväike. Tegelikult on see Jumala ime. Ent samasugune ime oli ka juutide toonane võimalus kodumaale tagasi tulla ja rajada kogudus, mis on aidanud rohkem kui kaks aastatuhandet ajalootorme üle elada.

Kas Põhiseaduse Assamblee koostatud Eesti Vabariigi põhiseadus, mille eesti rahvas referendumi üksmeelselt heaks kiitis, on meie jaoks mingilgi määral võrreldav Esra seaduseraamatuga?

Nehemja ja Esra raamatute sündmused olid juudi rahva jaoks uue elu algus pärast Paabeli vangipõlve. August 1991 oli uue elu algus eesti rahva jaoks pärast võõrvõimu.

Kas oskame, suudame ja tahame samamoodi kõigest südamest Jumalat tänada oma vabaneemise eest, nii nagu juudid toona?

Aamen.

